

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 10 mars 1925 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 73, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr Winberg hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft tio dagar efter den dag, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, motionären anført till stöd för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 9 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 15—16.)

15 kap. 22 och
24 §§ S. L.

15 kap. 22 § strafflagen hade ursprungligen följande lydelse:

»Tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.»

Redan med denna lydelse innefattade denna paragraf straff för den, som tvingat annan att deltaga i arbetsinställelse.

Enligt 24 § i samma kapitel, sådant sistnämnda lagrum ursprungligen lydde, skulle dock brott, som omnämndes i 22 §, ej få åtalas av allmän åklagare, därest detsamma ej av målsäganden angivits till åtal. Från denna princip gjordes emellertid sedermera undantag dels genom lagen den 9 juni 1893, varigenom 24 § ändrades därhän, att brott, som i 22 § omförmäles, föll under offentligt åtal, därest genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbete, och dels genom lag den 28 maj 1897, varigenom lagrummet erhöll sådan lydelse, att allmän åklagare blev berättigad att å tjänstens vägnar åtala brott enligt 22 § även i det fall, att genom brottet någon hindrats att övertaga erbjudet arbete. Någon ändring av 22 § hade dittills icke ägt rum.

I en vid 1899 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 28, hemställdes emellertid, att till sistnämnda paragraf skulle fogas ett nytt moment av följande lydelse: »Lag samma vare, där man, på sätt nu är sagt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att övertaga erbjudet arbete.» I sammanhang därmed föreslogs att 24 § skulle, såvitt den hänförde sig till 22 §, erhålla följande ändrade lydelse: »Brott, som i 22 § 1 mom. sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete.» På hemställan av lagutskottet i utlåtande nr 18 bifölls denna motion av riksdagens båda kamrar, varefter i enlighet med det sålunda av riksdagen antagna lagförslaget den 10 juli 1899 lag i ämnet utfärdades.

Med den lydelse 22 § år 1899 erhöll blev således även försök till tvång straffbelagt, dock endast i de fall att försöket ägt sammanhang med arbetsinställelse.

Däriigenom att vidare tillämpligheten av 24 § inskränkts till 22 § 1 mom. skulle i fråga om det i andra momentet avhandlade försöksbrottet gälla bestämmelsen i 19 § 2 mom. av förordningen om strafflagens införande, att under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag äro uttryckligen undantagna.

För försöket stadgades i 1899 års lag samma straff som för det fullbordade brottet eller högst straffarbete i två år. I detta avseende genom-

fördes emellertid en ändring genom lagen den 4 september 1914, vilken givit 22 § dess nuvarande lydelse. Denna lagändring innebar, att straffet för sådant försök, som avses i paragrafens andra moment, bestämdes till allenast böter eller fängelse, och att alltså straffarbetet uteslöts ur latituden.

Det genom förevarande motion framlagda lagförslaget innebär, att bestämmelserna i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen skulle återföras till den lydelse de ägde före 1893 års lagändring. Den i 22 § 2 mom. upptagna försöksbestämmelsen skulle sålunda upphävas, och allmän åklagares åtalsrätt vid brott enligt 22 § skulle genomgående göras beroende av målsägandens angivelse.

Den föreliggande motionen.

Liknande ändringsförslag hava, såsom bekant, tidigare vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning.

Äldre ändringsförslag.

Sålunda väcktes vid 1904, 1908, 1910 och 1911 års riksdagar motioner om upphävande av den i 22 § 2 mom. meddelade försöksbestämmelsen (motionerna 77/II 1904, 154/II 1908, 146/II 1910 och 187/II 1911). Motionerna avstogs emellertid av riksdagen efter hemställan av lagutskottet (L. U. 39/1904, 73/1908, 35/1910 och 49/1911).

Vidare yrkades i motioner vid 1912 och 1913 års riksdagar ävensom vid 1914 års senare riksdag — liksom i den nu föreliggande motionen — att ej blott nämnda försöksbestämmelse utan även de genom 1893 och 1897 års lagar i 24 § införda särskilda åtalsbestämmelserna måtte upphävas (motionerna 326/II 1912, 302/II 1913 och 86/II 1914 B). Även dessa motioner avstyrktes av lagutskottet (L. U. 66/1912, 27/1913 och 16/1914 B). Den år 1912 väckta motionen vann andra kammarens bifall men avstogs av första kammaren. De åren 1913 och 1914 väckta motionerna avstogs däremot av båda kamrarna.

Förutom dessa förslag, vilka avsågo att återföra lagrummen till en äldre lydelse, har riksdagen jämväl haft att pröva vissa förslag, vilka gått ut på att annorledes modifiera bestämmelserna.

Vid 1912 och 1913 års riksdagar framlades propositioner med förslag till följande ändringar i 22 och 24 §§: Förutsättningarna för försöksstraffet skulle på det sätt närmare bestämmas, att endast sådant försök att tvinga annan till deltagande i arbetsinställelse m. m. skulle bestraffas, som skedde genom våld eller »sådant hot, som i 23 § sägs» d. v. s. hot, som framföres muntligen eller skriftligen och går ut på misshandel eller annan brottslig gärning. Försöksstraffet skulle nedsättas på sätt sedermera skett genom 1914 års lagändring. Den särskilda bestämmelsen om allmänt åtal vid tvångsbrott, som sker i samband med arbetsinställelse, skulle utbytas mot en bestämmelse om allmänt åtal i sådana fall, då brottet »medfört fara för allmän säkerhet eller ordning» (K. Prop. 224/1912 och 158/1913). Propositionerna tillstyrktes av lagutskottet (L. U. 66/1912 och 27/1913). Vid

1912 års riksdag avslog emellertid båda kamrarna den då framlagda propositionen. År 1913 åter anslöt sig andra kammaren till propositionen, varemot densamma av första kammaren avslogs.

Vid behandling av den förut berörda vid 1914 års senare riksdag väckta motionen om återförande av 22 och 24 §§ till deras lydelse före 1893 års lagändring tillstyrkte lagutskottet ånyo sådana ändringar av nämnda lagrum, som föreslagits i de åren 1912 och 1913 framlagda propositionerna (L. U. 16/1914 B). Båda kamrarna återförvisade emellertid ärendet till utskottet. I avgivet memorial, nr 21, hemställde därefter utskottet om sådan ändring av 22 §, att straffet för försök mildrades, och denna hemställan bifölls av kamrarna.

Slutligen må anmärkas, att vid 1911 och 1912 års riksdagar väcktes motioner av innebörd, bland annat, att försöksbestämmelsen i 22 § 2 mom. skulle utsträckas till hela det område för fullbordat brott, som 1 mom. av samma paragraf omfattar. Dessutom yrkades i 1911 års motion sådan ändring i 24 §, att tvångsbrottet underkastades allmänt åtal oberoende av huruvida brottet ägde samband med arbetsinställelse eller ej (motionerna 51/II 1911 och 111/I 1912). Under kammardebatten ändrade motionären sitt sistnämnda yrkande därhän, att allmänt åtal skulle äga rum endast om angivelse skett eller brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. I denna form upptogs yrkandet även i 1912 års motion. Motionerna avstyrktes av lagutskottet (L. U. 49/1911 och 66/1912). Vid 1911 års riksdag vunno motionärens yrkanden med nyssnämnda under debatten gjorda ändring andra kammarens bifall, varemot de avslogos av första kammaren. 1912 års motion avslogs av båda kamrarna.

Utskottet. Utskottet kan icke förorda de av motionären föreslagna ändringarna i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. De erfarenheter, som vunnits rörande behovet av särskilt skydd för arbetsvilliga i samband med arbetskonflikter, giva enligt utskottets mening vid handen, att det skydd lagen i sådant hänseende lämnar icke utan fara kan av samhället undvaras.

Ett bifall till motionen skulle till en början innebära, att det särskilda straffskydd mot försök till tvång, som meddelats genom bestämmelsen i 22 § 2 mom., skulle upphävas. Sådant straffet genom 1914 års lagändring bestämdes, kan det emellertid icke med fog sägas vara strängare än förhållandena påkalla. Straffarbete uteslöts år 1914 ur latituden, och därigenom begränsades även häktningens möjligheten till allenast sådana fall, där den för brottet misstänkte saknar stadigt hemvist och skälig anledning emot honom förekommer, att han avviker.

Vidare skulle ett bifall till motionen medföra, att allmän åklagares åtalsrätt begränsades till sådana fall, där målsäganden angivit brottet till åtal. Men det synes uppenbart, att i sådana situationer, varom här är fråga, fruktan för hämnd ofta skall förhindra en angivelse, som eljest ej skulle uteblivit,

och att därför en begränsning av åklagarens åtalsrätt till fall, där angivelse ägt rum, i väsentlig mån skulle göra straffskyddet illusoriskt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Hederstierna, Jacob Larsson, Klefbeck, Johan Carlsson, P. E. A. Jonsson* och *Ernst Svenson**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam**, *Leo, Jansson* i Edsbäcken, *Söderberg, Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Brånalt och *Karlsson* i Vätö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Åkerman, Jacob Larsson, Klefbeck, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Söderberg* och *Karlsson* i Vätö, som anförde:

»Den s. k. åkarpslagstiftningen inleddes som bekant med en år 1893 gjord utvidgning av åtalsrätten vid tvångsbrott (den s. k. lilla åkarpslagen), vilken sedermera följdes av ytterligare steg i samma riktning.

Enligt den ursprungliga lydelsen av 15 kap. 24 § S. L. fick brott emot 22 § ej åtalas av allmän åklagare utan angivelse av målsäganden. Lagstiftaren utgick från den uppfattningen, att nämnda brott i främsta rummet vore att anse såsom förnärmelse allenast av enskild persons rätt. I de förslag, som sedermera väcktes och ledde till den nuvarande anordningen med offentlig åtalsrätt, när det nämligen gäller tvångsbrott mot arbetsvilliga, framhölls också, att det för den enskilde målsäganden skulle innebära en fördel, att brottet ställdes under offentligt åtal, när målsäganden oftast av rädsla för efterräkningar lät avhålla sig från angivelse. De verkliga förhållandena gestalta sig emellertid, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ingalunda på nämnda sätt. I de flesta fall äger nämligen angivelse rum, och, därest så ej sker, synes underlåtenheten merendels bero därpå, att målsäganden

anser handlingen icke vara förtjänt av straff. Man har också på senare tiden i den offentliga diskussionen om detta ämne mera framhävt statens intresse av att ifrågavarande brott, såsom innebärande fara för allmän ordning och säkerhet, ställes under allmänt åtal. Men det är att märka, att i de flesta fall, där sådan fara är för handen, brottet redan på andra grunder, såsom begånget å allmän plats eller under förargelseväckande omständigheter, är underkastat allmänt åtal. De gjorda utvidgningarna av åtalsrätten måste alltså anses opåkallade och föranleda till det yrkandet, att ifrågavarande åtalsbestämmelser måtte återföras till sin ursprungliga lydelse.

Den undantagslagstiftning, som, enligt vad ovan nämnts, inleddes år 1893, kulminerade år 1899 genom de då gjorda ändringarna i 15 kap. S. L. (den s. k. stora åkarpslagen).

Redan de yttre omständigheter, under vilka denna lag genomdrevs, äro ägnade att rubba tilltron till dess opartiskhet. Men ännu större betydelse måste tillmätas de anmärkningar av mera materiellt innehåll, som kunna framställas mot densamma. Det torde vara nog att erinra om att även ett blott försök att tvinga annan till deltagande i strejk blivit genom åkarpslagen belagt med straff och att det hot, vari försöket kan taga form, lämnats alldeles obestämt. Det behöver icke ens innefatta hot om rättsstridig handling, än mindre vara redan i och för sig straffbart, för att handlingen skall falla under åkarpslagen. Ett försök att tvinga annan att begå brott är straffbart, endast om försöket skett genom våld eller sådant i och för sig brottsligt hot, som omtalas i 15 kap. 23 § S. L. Men ett försök att tvinga annan till deltagande i strejk är däremot alltid belagt med straff, även om det hot, vari försöket tagit form, icke i och för sig är brottsligt.

Då sålunda hotets begrepp blivit i åkarpslagen lämnat alldeles obestämt, kan såsom tvingande hot betraktas även ett i ganska ringa mån aggressivt försök att inverka på någons övertygelse, och arbetare kunna således genom denna lag obehörigen hindras i sitt organisationsarbete. Därmed öppnas även möjlighet att på en omväg ominstetgöra strejkrätten. Ty rätten att själv nedlägga arbetet medför såsom ovillkorlig konsekvens rätten att övertala annan att icke taga den lediga platsen. Åkarpslagen skärper och befäster den olikhet, som genom förhållandenas egen natur förefinnes mellan arbetarnas och arbetsgivarnas förmåga att tillämpa sina metoder. Arbetsgivarna ha i sin makt att på allehanda oätkomliga sätt både pressa in rekryter i sin organisation och anskaffa strejkbrytare, medan åter arbetare, som vilja förmå sina klassbröder att ingå i organisationen eller övertala dem att i en arbetsstrid icke ställa sig osolidariska, måste använda en offentlig massaktion, vilken lätteligen kan betraktas som hot i åkarpslagens mening. Men lika visst som arbetarnas organisationer äro att anse såsom grundstockar i samhällsbyggnaden, lika visst är denna lag, som riktar sin udd mot arbetarnas vilja att inom sina led upprätthålla solidariteten, att betrakta som en frätande mask i samhällets grundvalar.

Motståndarna till åkarpslagens upphävande framhålla ständigt nödvändigheten av skydd för s. k. arbetsvilliga under en strejk. Men vår strafflag skulle, även om nu ifrågavarande lagrum återfördes till sin ursprungliga lydelse, innebära fullt tillräckligt skydd mot excesser vid strejk. Sålunda bleve ju både 14 och 16 kap. S. L. oförändrade med sina straff för våld och ärekränkning i alla former. Oförändrad skulle kvarstå även 22 § 1 mom. i 15 kap., varigenom våld eller hot, som medfört den effekten, att den våldförde eller hotade tvingats att något göra, tåla eller underlåta, alltjämt kunde medföra ända till 2 års straffarbete. Och även försök till dylikt tvång bleve fortfarande straffbart, om nämligen försöket tagit formen av våld eller sådant straffbart hot, som beskrives i 15 kap. 23 § S. L. Och slutligen skulle denna 23 §, handlande om det straffbara hotet, bibehålla sin nuvarande lydelse med en straffskala upp till sex månaders fängelse för den, som hotat annan med misshandel eller brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning vore att befara, att hotet skulle verkställas. Genom åkarpslagens upphävande skulle således ingalunda äventyras, att verksamt skydd icke stode till buds mot allvarliga förlöpningsar vid strejk.

Erkännande må lämnas åt den straffmildring, som vidtogs 1914, även om dess betydelse för straffets utmätande icke bör överdrivas. Förbättringen ligger väsentligen i dess verkningar på häktningsrätten, som nu efter straffarbetets borttagande begränsats till de fall, där den tilltalade saknar fast bostad och skälig anledning föreligger att befara hans avvikande. Men under inga förhållanden kan medgivas, att 1914 års lagändring tillfredsställer kravet på allas likhet inför lagen. Ty ännu kvarstår oförändrat just det, som på åkarpslagen sätter klasslagstiftningens särmärke.

Sveriges arbetarklass är liksom folket i övrigt laglydig och besinningsfull. Barn av Sveriges allmoge, känna arbetarna sin samhörighet med den och övriga samhällsklasser och åstunda att gemensamt med dessa på laglighetens grund främja allmänt väl. Men med vrede vänder sig arbetarklassen mot en undantagslagstiftning, som den icke på något sätt förtjänat, och kommer icke att nedlägga sitt rättfärdiga krav på denna lagstiftnings utplånande.

Vi få alltså hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande motion.»

2) av herr *Jansson* i Edsbäcken, som, med instämmande av herr *P. E. A. Jonsson*, ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Emot strafflagens 15 kap. 22 § har ända sedan dess tillkomst den anmärkningen riktats, att dess syfte, som vore att bereda skydd åt den enskildes rätt att okvald få mottaga och utföra honom inom lagens ram erbjudet arbete, endast kunde göras gällande mot den ena parten i arbetsstriderna, mot arbetarna, samt att dess straffhot lika ensidigt riktades åt

samma håll. Ur denna synpunkt kunde lagen i fråga med skäl betecknas såsom en klasslag med en sådans kännetecken och verkan. Av samma anledning mötte också lagens införande på sin tid ett starkt och berättigat motstånd.

Erfarenheten sedan dess har bekräftat, icke att det syfte, lagen sökt främja, varit oberättigat, men väl att det vore nödvändigt att, om lagrummet i fråga skulle bibehållas, det kompletterades med motsvarande åtgärder, riktade mot andra partens i arbetsstriderna ej sällan lika hänsynslösa och kännbara, om också under andra former framträdande stridsmetoder. Endast därest så skedde, kunde denna lags bibehållande försvaras och dess auktoritet upprätthållas.

Under sådana omständigheter synes nu skäl föreligga, icke att följa motionärens yrkande och utan vidare upphäva lagen, utan däremot att påkalla snara och målmedvetna åtgärder i syfte att åvägabringa lika behandling av och ett allsidigt skydd mot övergrepp från båda sidorna under arbetsstriderna. Vad som behöver hävdas är samhällsintresset emot den dubbelsidiga skadelystnad, som faktiskt emellanåt färgar kampen emellan arbetar- och arbetsgivarintressena och som under senare tiden måhända framträtt i stegrad grad. I detta avseende synes nu förevarande motion lämpligen kunna bereda uppslaget till ett initiativ i sådan riktning.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen, med anledning av herr Winbergs motion I: 73, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vilka åtgärder som lämpligen kunna vidtagas för beredande av ett allsidigt skydd mot övergrepp under arbetsstriderna, antingen av ena parten mot den andra eller — direkt eller indirekt — av någondera av dem mot tredje man, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning.»
